

Hindostanen, hindoeïsme en homoseksualiteit

Kennisdossier 3

Colofon

Auteur: Rénie van der Putte

© ACB Kenniscentrum, december 2011

Gedeelten van deze uitgave mogen zonder toestemming worden overgenomen, mits daarbij de bron wordt vermeld.

INHOUDSOPGAVE

INLEIDING	P. 4
1. HET HINDOEÏSME	P. 5
1.1 Geschriften	p.5
1.2 Dharma en karma	p.5
1.3 Polytheïstisch of monotheïstisch?	p.6
1.4 Drie-eenheden	p.6
1.5 Pragmatisch	p.6
1.6 Pandit en pandita	p.7
1.7 Hindoeïsme en homoseksualiteit	p.7
2. DE HINDOSTAANSE CULTUUR	P. 9
2.1 Sociaal-culturele aspecten van de Hindostaanse cultuur	p.9
2.2 India en homoseksualiteit	p.10
2.3 Suriname en homoseksualiteit	p.12
3. HINDOSTANEN, HINDOES EN HOMOSEKSUALITEIT IN NEDERLAND	P.16
3.1 Hindoes en homoseksualiteit	p.16
3.2 Pandits	p.18
3.3 Positieve voorbeelden uit de praktijk	p.19
BRONNEN	p.20

INLEIDING

In 2010 heeft ACB Kenniscentrum het kennisdossier *Allochtonen, geloof en homoseksualiteit* uitgebracht. In dit document wordt besproken hoe islam en christendom aankijken tegen homoseksualiteit en wat dit betekent voor de houding van veel in Nederland wonende niet-westerse allochtonen ten aanzien van het fenomeen.

In navolging hiervan is nu het kennisdossier *Hindostanen, hindoeïsme en homoseksualiteit* geschreven.

Veel Hindostanen hangen het hindoeïsme aan. Anderen zijn moslim of christen of volgers van kleine en doorgaans minder bekende religieuze stromingen.

In het kennisdossier *Hindostanen, geloof en homoseksualiteit* staat alleen het hindoeïsme centraal omdat de in Nederland wonende Hindostaanse bevolkingsgroep overwegend hindoeïstisch is.

Opbouw

In het eerste hoofdstuk, *Het hindoeïsme*, komt een aantal uitgangspunten van de religie aan de orde.

In het daarop volgende hoofdstuk, *De Hindostaanse cultuur*, wordt de houding ten aanzien van homoseksualiteit in India en Suriname – de twee belangrijkste herkomstlanden van Hindostanen in Nederland – vanuit sociaal en juridische oogpunt bekeken.

In het laatste deel *Hindostanen, hindoes en homoseksualiteit in Nederland*, wordt de in de voorgaande hoofdstukken gepresenteerde informatie verbonden met de in Nederland wonende Hindostanen.

Hindostaan en hindoestaan

In dit kennisdossier gebruiken wij de schrijfwijze *Hindostaan(s)* als verwijzing naar (een lid van) de cultureel-etnische groep. Met *hindoestaan* of *hindoe* doelen we op een religieuze volger van het hindoeïsme.

1. HET HINDOEÏSME

Het hindoeïsme is een eeuwenoude godsdienst. Het is niet precies bekend wanneer het ontstaan is omdat er geen stichter is en dus ook geen 'stichtingsmoment'. Wel is bekend dat de roots in India liggen en dat het geloof zich al ver voor de opkomst van het christendom door heel Azië verspreid heeft.

Het hindoeïsme is gebaseerd op een grote verzameling van religieuze overleveringen, tradities, en inzichten. Het hindoeïsme kent geen profeten of religieuze leiders, wel leraren en wijzen. Deze guru's (ghoeroes) onderrichten gelovigen over religieuze en wereldse zaken en begeleiden hen op hun spirituele levenspad.

1.1 Geschriften

De verzamelde religieuze tradities en inzichten zijn vervat in heilige geschriften.

Op de eerste plaats komen de vier *veda's*: Rig veda, Sama veda, Yajur veda en Athurva veda.

Bij elke veda horen boeken met een beschrijving van rituelen en plichten en teksten met wetenschappelijk-mystieke overwegingen. Deze veda's kenden in eerste instantie alleen een mondelinge overlevering, pas later, vermoedelijk rond 1500 v.C., zijn ze te schrift gesteld.

Naast deze veda's zijn er de zogenaamde *heilige overleveringen*, waarvan de Ramayana (het verhaal van de goddelijke incarnatie van Rama) en Mahabharata (het epos over koning Bharata en zijn nakomelingen) de voornaamste zijn.

Deze geschriften zijn gesteld in de Oudindische taal Sanskriet. Omdat lang niet alle Hindostanen deze taal beheersen zijn er vertalingen beschikbaar.

1.2 Dharma en karma

Twee belangrijke hindoestaanse beginselen zijn dharma en karma.

Dharma is 'right living', oftewel zoiets als 'oprecht en rechtvaardig leven', in relatie tot de grote kosmische ordening. De mens moet zich aan ethische principes, regels, normen en voorschriften houden, om het pad van de dharma te bewandelen en te respecteren en zo de kosmische balans in stand te houden.

Afgeleid van dharma is *swadharma*. Dit is iemands persoonlijke 'dharma', ieders eigen levenspad en de wijze waarop hij of zij de voorschriften van de dharma naleeft.

Karma is de verzameling fysieke en mentale daden van een mens. Daden uit vorige levens – het hindoeïsme gelooft in reïncarnatie – zijn medebepalend voor het huidige leven van een hindoe. En de karma van nu zijn op hun beurt medebepalend voor iemands volgende leven.

Het ultieme doel van een hindoe is het bereiken van totale bevrijding (*moksha*) en toelating in de hemel (*Nirwana*). Daar kom je pas als je in al je levens voldoende goede karma hebt verricht en niet meer hoeft te reïncarneren.

1.3 Polytheïstisch of monotheïstisch?

Traditioneel wordt het hindoeïsme gezien als een polytheïstische godsdienst, waarbij – in tegenstelling tot de grote monotheïstisch religies jodendom, islam en christendom – meerdere goden worden vereerd. Van de tientallen hindoegoden zijn er drie het belangrijkste: Brahma, Vishnu en Shiva. Daarnaast spelen Rama, Krishna, Durga en Ganesha een voorname rol. Ze worden als goden beschouwd maar in feite zijn zij verschijningsvormen zijn van het Al, het ene opperwezen:

*Het Werkelijke is één, de wijzen noemen het steeds met verschillende namen.¹
(Rig Veda: 1.164.46)*

Sommigen zien in hierin een aanduiding voor het in feite monotheïstische karakter van het hindoeïsme, een gedachte die steeds meer weerklank vindt onder intellectuele, moderne hindoes. Hun vertrekpunt is monotheïstisch: er is één God. En deze Ene toont zich in verschillende vormen c.q. goden. Volgens deze moderne denkers geldt kortom dat het hindoeïsme zich kenmerkt door *Verscheidenheid in Eenheid*.

1.4 Drie-eenheden

In het hindoeïsme zijn veel zaken in ‘eenheden van drie’ geordend.

Het leven kent drie fases: de fase van de geboorte en het opgroeien, de periode van de volwassenheid, het huwelijk en de voortplanting, en tot slot de fase van de ouderdom, de afsterving en de dood. Daarna kan iemand door reïncarnatie weer geboren worden – en dus weer in de eerste fase terechtkomen.

Er zijn drie voornaamste hindoegoden: Brahma, Vishnu en Shiva. Brahma wordt gezien als de ‘schepper’ (vergelijk levensfase een) terwijl Vishnu de ‘bewaarder’ (fase twee) is en Shiva de ‘vernietiger’ of ‘veranderaar’ (fase drie) is.

Ook de menselijke sekse onderscheidt zich in drieën: er zijn mannen, er zijn vrouwen en er is een ‘derde sekse’ of ‘derde natuur’.

1.5 Pragmatisch

Het hindoeïsme is een heel pragmatische godsdienst en het is voortdurend in beweging. Rituelen worden bijvoorbeeld aangepast aan de huidige tijd en belevings- en ervaringswereld van gelovigen zonder daarbij de diepere waarden van de rituelen uit het oog te verliezen.

Voorbeeld

Een overleden hindoe moet worden gecremeerd om de ziel gelegenheid te geven het lichaam te verlaten en terug te keren naar de oerbron. De verbranding vindt bij voorkeur zo snel mogelijk na het overlijden plaats. Bij de crematie zijn alle

¹ Citaat overgenomen uit *Mens en medemens. Geestelijke stromingen in onze samenleving*. (1995).

familieleden aanwezig. Ook is er een pandith (een hindoegeestelijke) aanwezig om de rituelen uit te voeren.

In Nederland is er een verplichte wachttijd tussen het overlijden en de begrafenis of crematie van minimaal 36 uur en maximaal 6 werkdagen. Crematies vinden plaats in een crematorium, op een niet nader vastgesteld moment, en buiten de aanwezigheid van nabestaanden, geestelijken en andere betrokkenen.

Voor de hindoeëngemeenschap in Nederland leidde dit in eerste instantie tot een moeilijk dilemma. Maar de gemeenschap heeft in samenspraak met de crematoria de volgende pragmatische oplossing gevonden: nadat alle familieleden en betrokkenen afscheid hebben genomen van de overledene wordt het lichaam direct en in aanwezigheid van één familielid – doorgaans de oudste zoon van de overledene – en één geestelijke verbrand.

Het hindoeïsme kan zo flexibel zijn – in tegenstelling tot veel andere religies – omdat er geen leidende, door een god overgeleverde grondtekst² is en ook geen autoriteit³ die voorschrijft hoe ‘het hoort’ en beslist wat wel en niet is toegestaan.

1.6 Pandit en pandita

Een pandit (pandith) is een hindoeëpriester, een pandita (panditha) een hindoeëpriesteres. Hij/zij is een geleerde, die het Sanskriet beheerst en een diepgaande studie heeft gemaakt van de geschriften.

Een belangrijke taak van de pandit(a) is het uitvoeren van rituelen bij bijvoorbeeld geboorte, huwelijk en overlijden. Hij/zij spreekt hierbij spreuken (mantra’s) uit en doet bepaalde handelingen (viddhī).

Een pandit(a) heeft daarnaast een taak als vertrouwenspersoon voor gelovigen, hij/zij adviseert gelovigen over en begeleidt hen bij hun geloofsvragen en over persoonlijke problemen. Ook geeft hij/zij advies over maatschappelijk kwesties.

Pandits en panditas kunnen hun werk doen in een mandir, een hindoeëtempel, maar ook bij mensen thuis.

1.7 Hindoeïsme en homoseksualiteit

In de hindoeëistische geschriften wordt homoseksualiteit niet expliciet genoemd. Wel komen er woorden voor (*napumsaka, shandha, kliba*) die duiden op mannen die, om uiteenlopende redenen, niet in staat zijn tot seksuele gemeenschap met een vrouw. En omgekeerd is er sprake van vrouwen (*svairini, nastriya*) die geen seksuele relatie met mannen kunnen hebben. Zij worden van oudsher geaccepteerd als transgenders of als mensen die ‘afwijken van de traditionele rolbenadering van man en vrouw’ en ze worden geschaard onder de ‘derde sekse’.

² Zoals dat bijvoorbeeld wel het geval is met de Thora, de Bijbel en de Koran.

³ Zoals de katholieke paus en het joodse rabbinaat.

De vraag is nu of homo's en lesbiennes als behorend tot deze 'derde sekse' worden beschouwd. Sommige mensen vinden van niet, anderen menen van wel. De laatste groep verwijst naar een verhaal in de veda waarin verteld wordt over de samenkomst van twee vrouwen waaruit hemel en aarde zijn ontstaan. Ze refereren ook aan een overlevering over een jongen met twee moeders. Ze tonen plaatjes van tempelreliëfs met onmiskenbare afbeeldingen van homoseks door mannen.

En ze noemen de *Kama Sutra*, waarin gedetailleerde beschrijvingen staan van seksuele handelingen tussen vrouwen onderling en mannen onderling.

Tegenstanders wijzen naar teksten over het huwelijk, over heteroseksuele gemeenschap en de plicht tot voortplanting. Vooral in dat laatste zien zij een bewijs voor de afkeuring van of zelfs het verbod op homoseksualiteit.

Dit lijkt echter weer in tegenspraak met de hindoeïstische leefregel dat je ieder levend wezen met respect en vriendschap moet benaderen en dus niemand mag discrimineren.

Steeds meer mensen concluderen daarom dat de houding ten aanzien van homoseksualiteit sterk afhangt van de context en dat het veel meer een sociaal dan een religieus vraagstuk is.

2. DE HINDOSTAANSE CULTUUR

In Nederland zijn de meeste Hindostanen van de eerste generatie afkomstig uit Suriname. Zij zijn nakomelingen van migranten die aan het eind van de 19^e eeuw India verruilden voor Suriname. De binding met India is echter altijd gebleven en mogelijk zelfs sterker geworden na de verhuizing naar Nederland.

Naast de grote groep Surinaamse hindoestanen wonen hier hindoes uit landen als India, Pakistan, Bangladesh en Sri Lanka (meest Tamil).

Onder Hindostaanse jongeren in Nederland is een grote belangstelling voor hun culturele en religieuze Indiase roots te bespeuren.

Veel van de Nederlandse Hindostanen hangen het hindoeïsme aan.

2.1 Sociaal-culturele aspecten van de Hindostaanse cultuur

In deze paragraaf komen achtereenvolgens drie belangrijke aspecten aan de orde: *collectieve eer*, *Manai ka bolie* en *huwelijk en voortplanting*.

Collectieve eer

Ieder mens heeft een persoonlijke eer. In de meeste culturen wordt echter veel meer belang gehecht aan de collectieve eer. Zo ook in de Hindostaanse cultuur, waar dit wordt aangeduid met de term *izzat*. Deze *izzat* of groepseer is direct verbonden met het aanzien van de familie.

De collectiviteit komt tot uitdrukking in de verwachting dat de leden van de groep zich gedragen conform de door de gemeenschap gestelde waarden en normen. Alleen wanneer alle leden zich conformeren wordt de eer in stand gehouden. Het vertonen van afwijkend gedrag kan leiden tot schending van de eer. Een individuele actie – uiteenlopend van ‘vermoedens van’ tot feitelijk ‘verkeerd’ gedrag – kan opgevat worden als schending van de *izzat* waarop de gemeenschap een passende reactie zal willen geven.

Zeer ernstige gevallen van eerschending kunnen uitstoting uit de gemeenschap, verminking, moord of (gedwongen) zelfmoord tot gevolg hebben.

Manai ka bolie

Nauw samenhangend met het belang van de collectieve eer is de angst voor wat de buitenwereld wel niet zal denken. *Manai ka bolie*, oftewel ‘Wat zullen de mensen zeggen?’, is een sterk sturende en allesbeheersende gedachte in de hoofden van veel Hindostanen.

Elke lid van de Hindostaanse gemeenschap dient zich zo te gedragen dat er geen enkele aanleiding is voor anderen om zich negatief over de betreffende persoon – en zijn/haar familie – uit te laten.

Het principe van *manai ka bolie* is in de ogen van sommige Nederlandse Hindostanen zo bepalend dat zij vinden dat de gemeenschap lijdt aan een ‘MKB-complex’.

Huwelijk en voortplanting

Er wordt in de Hindostaanse cultuur zeer veel belang gehecht aan het zorgen voor nageslacht. Ouders geven hun kinderen in de opvoeding mee dat er van hen verwacht wordt dat zij later een gezin stichten en de familienaam voortzetten.

Vanuit deze voortplantingsgedachte en vanuit het taboe dat er rust op buitenechtelijke seks is men zeer gebrand op een officiële verbintenis tussen man en vrouw in de vorm van een huwelijk. De huwelijksvoltrekking is een belangrijke gebeurtenis en wordt doorgaans uitgebreid gevierd.

In de Hindostaanse gemeenschap komen nog veel gearrangeerde huwelijken voor, waarbij de ouders van de bruid en de ouders van de bruidegom overeenstemming hebben bereikt over de verbintenis. Afhankelijk van de familie en de gemeenschap waarin de aanstaande echtelieden opgegroeid zijn, hebben zij meer of minder instemmingsrecht. Als ze zelf mogen aangeven of ze wel of niet met de door de familie geselecteerde partner willen trouwen, zullen ze vóór alles rekening houden met de (familie)tradities en de familie-eer.

Gelovige Hindostanen laten de voltrekking van huwelijk gepaard gaan met het uitvoeren van hindoestaanse rituelen door een pandith. Deze rituelen zijn onder meer bedoeld om de vruchtbaarheid van de echtelieden positief te beïnvloeden.

2.2 India en homoseksualiteit

De wet

In de oudheid was India vrij tolerant ten opzicht van homoseksualiteit, met de komst van de Engelsen in de 19^e eeuw veranderde dit. In de koloniale periode kreeg homoseksualiteit onder invloed van de Victoriaanse traditie steeds meer het stempel van onnatuurlijk, onfatsoenlijk.

In 1860 werd het praktiseren van homoseksualiteit opgenomen in het Wetboek van strafrecht. In artikel 377 werd de stafmaat vastgesteld: zondig gedrag met 'vleselijke gemeenschap tegen de natuur' werd beboet met een tijdelijke of levenslange gevangenisstraf en een geldboete. In de 20^e eeuw werd deze wet een aantal keer aangepast. Uiteindelijk werd homoseksualiteit pas in juli 2009 in India uit het Wetboek van strafrecht verwijderd.

Met deze aanpassing van de wet is het bedrijven van seks met iemand van hetzelfde geslacht dus niet meer illegaal en strafbaar, maar het is echter ook niet legaal verklaard. Het bevindt zich een schemergebied. De homo-beweging in India vraagt zich dan ook af in hoeverre de nieuwe wet hen beschermt. Hoewel de politie, bijvoorbeeld, homo's nu formeel niet meer mag aanhouden laat de praktijk anders zien. Tegelijk zijn er ook lovende woorden voor het optreden van de politie rond het uitkomen van de omstreden Bollywoodfilm 'Dunno Y... Na Jaane Kyun' (zie onder).

De maatschappij

De wetswijziging betekent een zekere bescherming van homoseksuelen maar de verandering heeft de gewone Indiër niet opeens 'pro homo' gemaakt.

De koloniale Engelse overheerser heeft grote invloed gehad op het gedachtegoed van de bevolking. Het Victoriaanse idee dat homoseksueel gedrag pervers, onbeschaafd en onmenselijk was, kreeg voet aan de grond. Het gevolg hiervan was dat de sociale intolerantie toenam.

Openlijke afkeuring van homoseksualiteit en geweld tegen homo's en lesbiennes – niet alleen door 'gewone burgers' maar ook door medici en politici – werden meer en meer getolereerd. Daarnaast werden mannen en vrouwen met een afwijkende seksuele voorkeur soms gedwongen tot medische behandelingen om te genezen van hun 'ziekte'. Tot in de 21ste eeuw zijn hier voorbeelden van bekend.

De decriminalisering van homoseksualiteit door de wetsverandering in 2009 lijkt tot nog toe op maatschappelijk niveau nog niet zo heel veel opgeleverd te hebben.

In een radio-interview vertelt een jonge man:

Het is niet erg als je homo bent, als je het maar niet praktiseert.

Volgens de NAZ-foundation, die zich beijvert voor rechten van homo's en lesbiennes in India, is er wel positieve verandering gaande ten aanzien van de sociale tolerantie.

De Indiase minister van Volksgezondheid, Ghulam Nabi Azad, gaf daar medio 2011 echter nog geen blijk van toen hij tijdens een conferentie over hiv/aids verklaarde dat homoseksualiteit 'volstrekt onnatuurlijk' en een uit het westen afkomstige 'ziekte' is.

Uit de kast komen of...

Het traditionele gezinsleven staat in India hoog aangeschreven. Trouwen en kinderen krijgen is het grote ideaal. Het verhoogt de status van de families en bevestigt de eer van de gemeenschap. Voor vrouwen en mannen met een homoseksuele voorkeur brengt dit grote problemen met zich mee: wat moeten ze doen? Utkomen voor de geaardheid? Hoe zullen je ouders reageren? Wat zal de gemeenschap doen?

In het geheim je homoseksuele leven vormgeven en een huwelijk zolang mogelijk proberen uit te stellen of zelf af te stellen?

Zwijgen over je voorkeur en toch maar trouwen om de familie niet te schande te maken?

Of kiezen voor de dood?

Er zijn diverse gevallen bekend van lesbische vrouwen die maar één uitweg zagen tegen de toenemende druk uit de gemeenschap om aan de (heteroseksuele) huwelijksplicht te voldoen: zelfmoord.

Onder homomannen komt zelfmoord minder voor. Voor een deel komt dit doordat er van mannen in India in principe meer getolereerd wordt dan van vrouwen. Daarnaast blijkt een groot deel van de mannen uit de voeten te kunnen met een dubbelleven: conform de wens van de gemeenschap getrouwd en een gezin gesticht en daarnaast conform de eigen behoefte een homoseksuele relatie.

Homobelangenorganisatie

Een actieve en invloedrijke homobelangenorganisatie is de eerder genoemde Naz Foundation.

Bollywoodfilms

Veel Hindostanen zijn dol op Bollywoodfilms. Hierin worden vaak sociale problemen aan de orde gesteld. Op homoseksualiteit rust echter zo'n groot taboe dat het een onderwerp is dat liever gemedend wordt. In het najaar 2010 echter werd de film 'Dunno Y... Na Jaane Kyun' uitgebracht. Deze 'homofilm' werd op internationale festivals met interesse ontvangen. In India stuitte hij voornamelijk op veel protest. Vanwege het controversiële onderwerp moest de nationale filmcommissie instemmen met de verschijning – dat heeft zij schoorvoetend gedaan. In de pers werd er schande van gesproken: de film zou de samenleving schade zou berokkenen. Op straat waren er demonstraties. De hoofdrolspeler trof afkeurende politieke partijen voor zijn woning aan. Hij en andere acteurs uit de film werden onder andere via e-mail bedreigd.

Ook werd een acteur persoonlijk getroffen: zijn familie heeft hem verstoten. Hij heeft hen te schande gemaakt. En hoe kunnen ze ooit nog een vrouw voor hem vinden? Wie wil tenslotte trouwen met een man die voor homo heeft gespeeld?

2.3 Suriname en homoseksualiteit

De wet

Tijdens een vergadering van de Nationale Assemblée in juli 2011 noemde het parlementslid Asabina homoseksualiteit 'een ziekte' en 'een afwijking die met wortel en tak moet worden uitgeroeid'. Ongewild gaf hij hiermee de emancipatie van de homobeweging een enorme boost en ook de wetgever kon er niet onder uit een en ander weer eens onder de loep te nemen.

Tot de onafhankelijkheid van Suriname in 1973 gold in dit land de Nederlandse koloniale wet. In 1811 werd homoseksualiteit in Nederland gedecriminaliseerd en werden contacten in de privésfeer toelaatbaar verklaard. Precies honderd jaar later, in 1911, vond er een artikelwijziging in het Wetboek van strafrecht plaats. Hierin werd een onderscheid naar leeftijd aangebracht voor toegestane seksuele contacten tussen personen van hetzelfde geslacht en tussen personen van verschillende seksen.⁴ Dit discriminerende artikel bleef tot 1971 van kracht.

In 1973 werd Suriname onafhankelijk en formuleerde het een eigen grondwet. Hierin is in artikel 8 sub 2 het antidiscriminatiebeginsel vastgelegd:

Niemand mag op grond van zijn geboorte, geslacht, ras, taal, godsdienst, afkomst, educatie, politieke overtuiging, economische positie of sociale omstandigheden of enige andere status gediscrimineerd worden.

Discriminatie is dus verboden. Onderscheid op grond van seksuele geaardheid of voorkeur wordt in dit artikel echter niet expliciet genoemd.

⁴ Het werd verboden homoseksuele contacten te onderhouden met personen jonger dan 21 jaar, op straffe van vier jaar gevangenis. Voor heteroseksuele gemeenschap bleef de oude ondergrens van 16 jaar gehandhaafd.

Na de homonegatieve uitspraken van het eerdergenoemde parlementslid heeft de regering bij monde van de minister van Justitie en Politie, Martin Misiedjan, in september 2011 onderstreept dat homo's en lesbiennes niet gediscrimineerd mogen worden. Ook heeft de regering verklaard dat zij aparte homowetgeving niet principieel afkeurt. Máár, ze wil tegelijkertijd nog niet overgaan tot verankering van homorechten in de wet laat staan nadenken over het homohuwelijk (een 'Europese epidemie' volgens Asabina); eerst wil men nagaan of het maatschappelijk draagvlak daarvoor groot genoeg is.

De maatschappij

Er rust een taboe op homoseksualiteit. Iedereen weet dat het er is, men praat er liever niet over. Een kleine groep heeft een positieve houding ten aanzien van relaties tussen personen van gelijk geslacht. Een grote groep is minder tolerant of zelfs ronduit negatief. Deze verdeeldheid loopt door alle etnische en religieuze groepen en alle sociaaleconomische klassen heen. Omdat de Surinaamse samenleving klein is (er wonen ongeveer een half miljoen mensen, de meesten woonachtig in Paramaribo, Nickerie en een klein aantal andere steden) kent iedereen elkaar en is de sociale controle groot. Homo's en lesbiennes worden doorgaans niet openlijk gediscrimineerd maar lopen het gevaar slachtoffer te worden van roddel. Het advies van de redactie van Caribe Magazine⁵ is dan ook:

Te koop moet je niet lopen met je homoseksualiteit. Dat is duidelijk.

De redactie vervolgt:

Maar wie zich een beetje aan de sociale codes houdt, kan als homoseksueel een plezierig leven hebben.

Toch kampen veel homoseksuelen met problemen. Sommigen hebben familieleden en kennissen die niet uit de voeten kunnen met hun seksuele voorkeur. Er zijn verhalen bekend van homo's en lesbiennes die door hun ouders aan healings onderworpen werden om hen te genezen van kwade geesten. Anderen lukt het gewoonweg niet een duurzame relatie op te bouwen; ze vinden geen partner die het aandurft een langdurige homoseksuele relatie aan te gaan. In het bijzonder onder Hindostanen – met 35% de grootste bevolkingsgroep van Suriname – speelt daarbij de angst om door de familie verstoten te worden een grote rol.

Om het taboe op homoseksualiteit te doorbreken is de Surinaamse homogemeenschap in oktober 2011 massaal uit de kast gekomen tijdens de eerste 'National Coming Out Day'. De optocht door de hoofdstad Paramaribo was het sluitstuk van een campagne om de tolerantie en acceptatie van homoseksualiteit te vergroten – een campagne die overigens door homofobe uitspraken van parlementslid Asabina veel bijval kreeg. Hoewel niet elke inwoner van Suriname

⁵ <http://Caribemagazine.nl/bloggen/reisverhalen/gayvriendelijk-suriname.html>

gecharmeerd was van de optocht, waren de organisatoren tevreden, en dat niet alleen omdat president Bouterse er zelf toestemming voor had gegeven.

Hindostanen in Suriname

De Hindostaanse gemeenschap in Suriname maakt ongeveer 35% uit van de totale bevolking. Tweederde van de Hindostanen is aanhanger van het hindoeïsme. Zij wonen sinds het eind van de 19^e eeuw in Suriname en hebben zich er succesvol gesetteld. Door de jaren heen zijn ze sterk gericht gebleven op hun herkomstland India.

Ook bij deze in Suriname woonachtige Hindostanen is de familie-eer uitermate belangrijk, staat het traditionele gezinsleven hoog aangeschreven, en verwachten ouders dat hun kinderen voor nageslacht zullen zorgen. Verder leven zij veelal met de door de Engelsen in India verspreide negatieve visie op homoseksualiteit.

Wat betekent dit voor Hindostaanse mannen en vrouwen met homoseksuele gevoelens?

Uit de kast komen of...

Coming out in Suriname is een voor veel homo's en lesbiennes, ongeacht hun etnische achtergrond, een moeilijke zo niet onmogelijke stap. Het taboe is eenvoudig nog te groot.

Voor Hindostanen speelt hier vrijwel hetzelfde als wat in India het geval is.

Uitkomen voor en instemming krijgen van de familie voor een homoseksuele geaardheid is vrijwel onmogelijk. Het zet de eer van de familie op het spel. Als de familie weet heeft of vermoedens heeft van de homoseksuele neigingen van hun kinderen zullen ze daarop reageren om de eer te zuiveren. Ze zullen bijvoorbeeld proberen een huwelijk voor hun zoon of dochter te forceren. Er is een getuigenis van een lesbienne die meerdere malen werd onderworpen aan healings en rituele reinigingen. Uit frustratie deed ze een aantal zelfmoordpogingen. Een jonge Hindostaanse homo werd zo gemolesteerd door familieleden en kennissen dat hij arbeidsongeschikt werd. Beide personen zijn naar Nederland gevlucht om verdere 'straffen' te ontlopen.

Ook zijn er verhalen van Hindostanen die in de kast blijven uit angst voor verstoting – en al dan niet aan de huwelijksverwachting van de gemeenschap voldoen.

Mati

Een bijzonder fenomeen in de Surinaamse samenleving is *mati*.

Mati wordt gedaan door vrouwen; zij onderhouden tegelijk of na elkaar, seksuele en erotische relaties met vrouwen en/of met mannen. Het doet er voor mati niet toe wat je bent – hetero of homo/lesbo of bi – het gaat erom welk soort seks je prettig vindt. Niet de seksuele *identiteit* is van belang, wel de seksuele *activiteit*.⁶

⁶ Dit geeft een andere dan een traditioneel westerse invulling aan het begrip homoseksualiteit, waarbij veel waarde wordt gehecht aan het uit de kast komen als homo of lesbienne en aan het (mogen) hebben van een homoseksuele identiteit.

Een groot voordeel van mati is dat het vrouwen met lesbische gevoelens een mogelijkheid biedt om op een geoorloofde manier seks te hebben met andere vrouwen.

Van oudsher is het mati-werk een voornamelijk creoolse aangelegenheid maar ook bijvoorbeeld Hindostaanse lesbiennes kunnen zo zonder coming-out, (stiekem) seksueel actief zijn met seksegenoten.

Homobelangenorganisaties

Er zijn twee actieve homobelangenorganisaties: St. Suriname Men United (SMU) en Womans Way Foundation.

3. HINDOSTANEN, HINDOES EN HOMOSEKSUALITEIT IN NEDERLAND

Een groot deel van de Hindostanen en hindoes in Nederland is afkomstig uit Suriname. Ze zijn na de onafhankelijkheid in 1973 naar hier gekomen. Een ander (kleiner) deel komt van oorsprong uit India.⁷

Ze hebben zich hier snel gesetteld en met hard werken een relatief goede maatschappelijke positie veroverd. Hun kinderen zijn veelal hoogopgeleid en meer dan gemiddeld succesvol op de arbeidsmarkt. Ze doen het kortom economisch gezien goed in Nederland.

Op het sociaal-culturele vlak vormen de Hindostanen een hechte groep.

In hun gemeenschap speelt de collectieve eer of familie-eer onveranderd een belangrijke rol.

Vooraf bij de 1^e- generatie staat het traditionele gezin hoog in het aanzien. Van hun kinderen wordt verwacht dat zij, net als hun ouders, zullen trouwen en zullen zorgen voor nageslacht.

De sociale controle in de gemeenschap is groot en mensen zijn bang voor wat anderen kunnen zeggen en denken: de *manai ka bolie*-angst is alom aanwezig.

De Hindostaanse gemeenschap kent ook andere problemen. In het oog springt met name het hoge aantal zelfdodingen en pogingen hiertoe. Relatief gezien is het aantal suïcidegevallen onder (Surinaamse) Hindostanen een kwart hoger dan onder autochtone Nederlanders, met name in de leeftijdscategorie 15 – 34 jaar. 60% van de zelfmoordpogingen werd ondernomen door jongens en mannen, 40% door meisjes en vrouwen.⁸

3.1 Hindoes en homoseksualiteit

De Nederlandse hindoegemeenschap heeft een dualistische houding ten aanzien van homoseksualiteit. Enerzijds hebben zij te maken met hun traditionele sociaal-culturele waarden en normen ten aanzien van eer, huwelijk en gezin. Anderzijds leven zij vanuit de hindoeïstische grondgedachte dat je ieder levend wezen met respect moet benaderen. Dit geldt dus ook voor mensen met een van de grootste groep afwijkende seksuele voorkeur.

In de praktijk blijkt er echter er een groot taboe op homoseksualiteit te rusten.

Op een internetforum schrijft een vrouw:

Ik weet dat ik lesbisch ben...

Ik heb het pas op mijn 25ste aan mijn ouders verteld. Zij weten het nu dus maar ze willen niet dat de rest van familie het ook weet. Ik denk dat die er pas achter komt als ik ga trouwen met mijn vriendin.

Maar over wat er dan gebeurt durf ik niet te denken. Misschien word ik wel verstoten.

⁷ Er zijn geen exacte cijfers beschikbaar omdat er niet op religie of etnische afkomst wordt geregistreerd, alleen op herkomstland. (Zie: Factsheet Hindostanen in Nederland (2011); ACB Kenniscentrum)

⁸ Zie : Factsheet Hindostanen in Nederland (2011); ACB Kenniscentrum

Het 'kwellen van een ander' is de grootste zonde die iemand kan begaan, aldus indoloog Hari Rambaran. Hij betoogt dan ook dat hindoes moeten proberen hun oude waarden vast te houden maar tegelijk een vertaalslag moeten maken waar het hun normen betreft. De traditionele normen passen niet meer bij de huidige samenleving. In principe is elk mens hiervoor zelf verantwoordelijk.⁹

De voorzitter van de Nederlandse hindoeïepriesterraad bevestigt dit: iedereen is primair verantwoordelijk voor zichzelf en voor zijn of haar eigen leven. Daarbij schrijft de leer van het hindoeïsme voor dat individuele vrijheden moeten worden gerespecteerd en dat discriminatie verboden is.¹⁰

Hoe komt het dan toch dat veel hindoes in de praktijk afwijzend reageren op homoseksualiteit? Volgens Rambaran durven veel mensen hun standpunt niet openlijk bij te stellen en een positieve visie op homoseksualiteit al helemaal niet te uiten. De oorzaak hiervan ligt volgens de indoloog in de gebrekkige kennis van veel hindoes over het hindoeïsme.

In het dagelijks leven leidt dit ertoe dat hindoes met homoseksuele gevoelens moeite hebben om uit de kast te komen. Veel jongeren durven er niet met hun ouders over te praten. Ze zijn bang voor hun reactie. De familie-eer gaat boven alles en homoseksualiteit is abnormaal.

Een gezinslid dat uitkomt voor zijn of haar homoseksuele voorkeur kan de hele familie tot schande maken en statusverlies veroorzaken. En voor de persoon in kwestie ligt de kans op verstoting, gedwongen onderwerping aan een healing of een behandeling als melaatse op de loer. In een radio-interview vertelt een man dat hij sinds zijn coming-out van sommige Hindostanen geen hand meer krijgt. Een andere geïnterviewde geeft aan dat zijn ouders het niet zo erg vinden dat hij homo is, zolang hij het maar niet in praktijk brengt. Ze zijn intussen voor hem op zoek naar een geschikte bruid.

Veel jongeren worstelen met hun homoseksuele gevoelens en hun loyaliteit aan de familie. Sommigen kiezen bewust voor een studie in een stad ver van de woonplaats van hun ouders. Ze proberen zo aan de sociale controle van de familie te ontkomen. Anderen zoeken hun toevlucht in alcohol en drugs. Weer anderen lopen met suïcidale gedachten rond – en brengen deze soms ten uitvoer.

De meeste homo's en lesbiennes proberen zolang mogelijk de boot af te houden als hun ouders over trouwen beginnen. Een groot deel van hen besluit uiteindelijk toch gehoor te geven aan de huwelijkswens van hun ouders om de eer van de familie (en die van henzelf) niet te schaden. Een deel van hen kiest voor een dubbelleven en onderhoudt naast de huwelijkse relatie een (geheime) seksuele relatie met iemand van hetzelfde geslacht. Lesbische vrouwen maken hierbij gebruik van mati-netwerken.

⁹ Zie: www.ohmnet.nl/program.aspx?1IntType=2&1IntEntityId=1626

¹⁰ Zie: www.ohmnet.nl/program.aspx?1IntType=2&1IntEntityId=645

Toenemende tolerantie

Met name onder Hindostaanse en hindoeïstische jongeren lijkt de tolerantie ten aanzien van homoseksualiteit toe te nemen. Op chatsites zijn er, naast homonegatieve uitingen, veel positieve reacties te lezen waarin homoseksualiteit wordt uitgelegd en verdedigd, ook door mensen met een heteroseksuele voorkeur.

Er zijn ouders die de uitgesproken homoseksuele voorkeur van hun zoon of dochter (uiteindelijk) wél geaccepteerd hebben of op zijn minst tolereren. Meestal zijn dit ouders die niet zo (streng)gelovig zijn.

Daten

Homoseksuele hindoes daten veelal op plekken waar zij de minste kans lopen gezien te worden door geloofs- en cultuurgenoten. Specifieke homo-ontmoetingsplekken en internet bieden daartoe gelegenheid.

Volgens een medewerker van de Hindostaanse datingsite Radha is ongeveer 7% van de 15.000 mensen die zich op de site hebben aangemeld op zoek naar een homoseksuele partner. Omdat men onder pseudoniem lid kan worden, wordt er een veilige situatie gecreëerd. Bij registratie kan direct worden aangegeven of men op zoek is naar iemand van het andere geslacht of naar een persoon van dezelfde sekse. Idem geldt voor de zoekfunctie: ook hierbij is er de mogelijkheid om te selecteren op hetero- of homoseksueel contact.

Homohuwelijk

Kunnen hindoestaanse homo's en lesbiennes trouwen? Deze vraag houdt met name de jongeren erg bezig. Degenen die positief zijn over homoseksualiteit vinden dat trouwen ook kan, maar ze vragen zich wel af of dat met hindoestaanse huwelijksrituelen gepaard kan gaan.

3.2 Pandits (m/v) en homoseksualiteit

Er zijn conservatieve en moderne pandits. Er zijn pandits die openstaan voor homoseksualiteit en anderen die er liever niet mee te maken hebben.

De conservatieven staan wellicht niet altijd openlijk negatief tegen over homoseksualiteit maar zullen homorelaties niet aanmoedigen en zeker geen medewerking verlenen aan het voltrekken van een homohuwelijk volgens hindoeïstische rituelen.

Moderne pandits zien geen bezwaar tegen homoseksualiteit en ook niet tegen het burgerlijke homohuwelijk. Maar ook voor hen is het lastig de verbintenis volgens de religieuze gewoontes te voltrekken. Het probleem ligt voornamelijk bij de mantra's (spreuken) die bij de inzegening van een huwelijk dienen te worden uitgesproken: deze zijn gericht op de vruchtbaarheid en de voortplanting. En dat is voor de priesters moeilijk in overeenstemming te brengen met een formele verbintenis tussen mensen van hetzelfde geslacht.

Op OHMnet vertelt een man over zijn opvallend tegenstrijdige ervaringen met pandits. Hij zocht contact met hen omdat hij worstelde met zijn homoseksualiteit, en wilde weten of die een gevolg was van zijn karma.

Sommige priesters wilden niet met hem over dit onderwerp praten, een ander ging het gesprek wel aan maar bleef fysiek gezien op 'veilige' afstand. Er was ook een pandit die weigerde koekjes van dezelfde schaal te eten.

In andere gesprekken hoorde hij juist van pandits dat hij mocht zijn wie hij is.

Zijn verwarring werd er eerder groter dan kleiner van.

Positief is zeker dat een groep pandits zich bezighoudt met dit vraagstuk. De oplossing mag dan nu nog niet voorhanden zijn, in de toekomst komt die wellicht wel. Het hindoeïsme is tenslotte een pragmatische godsdienst.

3.2 Positieve voorbeelden uit de praktijk

Inmiddels zijn er diverse Hindostaanse organisaties die zich inzetten voor de emancipatie van homo's en lesbiennes en die zich hard maken voor de acceptatie van homoseksualiteit binnen de culturele en religieuze gemeenschap. Twee vrijwilligersorganisaties springen hierbij in het oog: de Amsterdamse stichting SaVo en de Haagse stichting Hindustani. Beide organisaties zijn actief op een breed maatschappelijk terrein en vanuit een duidelijk Hindostaanse achtergrond.

Specifiek actief op het gebied van homoseksualiteit, en vanuit een breder etnisch perspectief, zijn onder meer St. Rainbow (Den Haag) en Schorer (Amsterdam).

Landelijk speelt de datingsite Radha een belangrijke rol voor Hindostaanse homo's en lesbiennes die op zoek zijn naar een relatie.

Een recente en zeer baanbrekende actie vond plaats tijdens de Gay Pride in 2011. Tijdens de Canal Parade voer er een aparte 'Hindostaanse boot' mee, met aan boord Hindostaanse homo's en lesbiennes, vertegenwoordigers van uiteenlopende organisaties en een aantal prominente figuren uit de gemeenschap. Het was voor het eerst in de geschiedenis van de Gay Pride dat een Hindostaanse boot aan de parade deelnam.

En het was voor het eerst in de geschiedenis van de Hindostanen in Nederland dat een groep homoseksuelen uit hun midden zich openlijk toonde aan hun gemeenschap en aan de rest van de wereld en dat zoveel leden uit de gemeenschap zich publiekelijk achter hen schaalden. Kortom: een grote stap voorwaarts naar de acceptatie van homoseksualiteit.

Credits hiervoor gaan naar St. SaVo.

BRONNEN

Besten den, G.J. (red) (1995) **Mens en medemens. Geestelijke stromingen in onze samenleving.**
Hfst. 7 Het Hindoeïsme (door: Pandit S. Nandoe Tewari)
Groningen: Wolters Noordhoff.

Bouwman, M. (2010) **De Hindostaanse gemeenschap in Nederland: wordt het niet eens tijd om te praten?**
Amsterdam: ACB Kenniscentrum

Factsheet Hindostanen in Nederland (2011)

Amsterdam: ACB Kenniscentrum

Naezer, M. (2005) **Ik homo. Een andere benadering van homoseksualiteit**
<http://www.marijkenaezer.nl/ik%20homo.pdf>

OHMnet; diverse radio-uitzendingen over homoseksualiteit

<http://www.ohmnet.nl/weblog.aspx>

Ottoson, D. (2007) State-sponsored Homophobia. A world survey of laws prohibiting same sex activity between consenting adults

http://ilga.org/Statehomophobia/State_sponsored_homophobia_ILGA_07.pdf

Uitgever: ILGA (International Gay and Lesbian Association) www.ilga.org

Wekker, G. (2003) Ik ben – en blijf – een gouden munt

Verslag van een lezing in het kader van de IIAV lezingencyclus 2003

http://www.iiav.nl/nl/iiav/nieuws/verslag_110420051.html

Diverse internetartikelen en –fora en websites van Hindo(e)staanse (homo)organisaties

w.o.:

<http://www.savo.nl>

<http://www.nazindia.org>

<http://www.galva108.org>

<http://www.radha.nl>

<http://iheu.com/node/2921>

<http://www.surinamemenunited.com/informatie/krantenberichten.html>

Overige bronnen

Gesprek met Pandit S. Nandoe Tewari

<http://www.pandits.nl/>

<http://www.nrc.nl/nieuws/2011/07/05/indiase-minister-noemt-homoseksualiteit-een-ziekte>